

Kitap Tanıtımı

Bilgi Felsefesi

A. Kadir ÇÜÇEN, Asa Kitabevi, Bursa, 2001, s. 272.

Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü öğretim üyelerinden Prof.Dr.A.Kadir Çüçen'in *Bilgi Felsefesi* başlığıyla ilk kez 2001 yılında Asa Kitabevi Yayınları arasında basılmış olan eseri okurlarıyla buluşmak için kitabevlerindeki raflarda yerini aldı.

Felsefeye yeni başlayanları ve ilgi duyanları göz önünde tutarak, "Felsefe Nedir?" konusunu ilk bölümde sunmak suretiyle bilgi felsefesine bir ön hazırlık yaptım. Bilgi felsefesine giriş amacı taşıyan bu çalışmada kavramlar, konular, akımlar, problemler ve filozoflar hem sistematik, hem de tarihsel bir yöntemle okuyucuya sunulmaktadır. Bu açıdan çalışma bilgi felsefesine değişik bir bakış olanağı sağlamaktadır.

Felsefenin temel problemlerinden biri olan "Bilgi nedir?" sorusunu cevaplamayı denediğim bu kitap, kendi alanın-da Türkçe literatürde bir eksikliği gidereceğini umuyorum. Bu ve diğer çalışmalarımın ortaya çıkması için bana imkân ve zaman taniyan eşime ve oğluma bir kez daha sevgiyle teşekkürlerimi sunarım.

Epistemoloji olarak da adlandırılan bilgi felsefesi, bilginin olanaklı olmasına, doğruluğuna, geçerliliğine, kaynağına, doğasına ilişkin araştırmayı kendine konu edinen bir felsefe disiplini. "Bilgi nedir?", "Nasıl biliyoruz?", "Nereye kadar biliyoruz.", "Bilgimizin kaynağı nedir?", "Bilgiyi doğru yapan koşul nedir?", "Kuşkucu argümanlara karşı bildiğimizi nasıl savunabiliriz?" ilk defa bu sorular açıkça Platon'un *Theaetetus*'unda ortaya konulsa da en az felsefe kadar eski olduğu oldukça açıktır. Fakat bilgi felsefesinin, yani epistemolojinin felsefi bir araştırma alanı olması, modern dönemin başlatıcısı olan Descartes'ın felsefesine dayanır.

Descartes'la başlayan ve İngiliz deneyci filozoflarla devam eden bilgi felsefesi, felsefe tarihinde önemli bir yeri işgal etmiştir. Descartes'tan günümüze kadar modern felsefe döneminin çoğu düşünürü için, epistemoloji temel felsefi disiplin olmuştur. Bilginin sınırları, kapsamı, kaynağı, ölçütleri, temellendirilmesi, bilgi ve haklılandırılmış inanca ilişkin soruları konu edinir. Öncelikle epistemolojinin ne olduğunu tanımlamalıyız. İlk standart tanım, haklılandırılmış doğru inanç olduğudur. Bu tanım kabul edilebilir gibi gözükmemektedir; çünkü bilginin oluşması için önce bir şeyin bilgisi olması gerekir ve buna olan inancımız da doğru olmalıdır; bu doğru inancımızı yeterli gerekçelerle desteklememiz gerekir. Böylece rastlantısal ve yanlış inançların bilgi olmasına olanak verilmez. Tanımda ortaya konulan bu üç ölçüt (doğru, inanç ve gerekçelendirme), bilgi için zorunlu şartlardır. "Üçünün birlikteliği bilgi için yeterlidir." anlayışı da geleneksel standart

bilgi tanımının temelini oluşturur. Fakat bu tanımla birlikte birçok problem de ortaya çıkar; özellikle bilginin açıklanmasında doğru inancın haklılandırılması gerekmektedir. Bu nedenle, daha iyi temellendirme için birbirleriyle yarış içinde olan başka öneriler öne sürülmektedir. Bilginin tanımı üzerine tartışmalar olduğu kadar bilginin elde edilişi üzerine de tartışmalar vardır. İki temel okulun bilgi felsefesi tarihinde, bilginin doğasını, yapısını, kapsamını ve kaynağını ele alıp incelediğini görmekteyiz: İlki, usun önemli bir yeri olduğunu söyleyen usçu okul; ikincisi, bilimsel araçları ve duyularını temele alarak deneyi bilginin ana koşulu olarak gören deneyci okuldur. (Bu iki okul ilerdeki bölümlerde daha ayrıntılı açıklanacaktır.)

Bilgi felsefesinin incelediği bilgi, diğer bilme ve bilgi türlerinden farklıdır. Bilgiye sahip olmanın ve tanımlamanın birçok yolu vardır:

1. Yerleri ve kişileri haber alma yoluyla biliriz. Örneğin, "Babam, 9. Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'i tanıyor." dediğimizde böyle bir bilgiye sahi-bizdir.
2. Bilmenin diğer bir şekli de, bir yetenek, kabiliyet veya meslek olarak bir şeyi yapmayı bilmektir. Örneğin, "Briç oynamasını biliyorum." veya "Kağıttan gemi yapmasını biliyorum." dediğimizde bir şey yapmayı bilmek olarak bilmeyi tanımlıyoruz.
3. Diğer bir bilme çeşidi, bir durumu, olayı ve olguyu bilmek olarak bilmektir. Örneğin, "Türkiye'nin en uzun nehri Kızılırmak'tır." önermesiyle "Kızılırmak'ın Türkiye'nin en uzun nehri olduğunu biliyoruz" demek istemekteyiz. Son bilme çeşidi, önerme türünden bir bilgiyi ve bilmeyi içerir; bu tür bilme, bilgi felsefecilerinin anlamaya ve araştırmaya çalıştıkları bilme türüdür.

Birinci bölümde "Felsefe nedir?" konusu genel başlıklarla ele alınmaktadır. Bu bölümün amacı, felsefenin ne olduğu veya olabileceğini göstermek yerine, felsefenin sözcük anlamından yola çıkarak ne tür bir bilgi çeşidi olduğunu diğer bilgi çeşitleriyle karşılaştırarak göstermektir. Ayrıca bilgi felsefesinin, felsefede yerini belirlemek için felsefenin disiplinleri açıklanmaktadır. İkinci bölüm, bilgi felsefesine genel bir giriş içerir. Bilgi felsefesinin kelime anlamı, konuları, problemleri ve felsefe tarihindeki yeri ve önemi açıklanmaktadır. Üçüncü bölüm, bilgi felsefesinin genel terim ve kavramların ele alıp açıklamaktadır. Bu bölümün amacı, bilgi felsefesinin temel kavramlarını kendi bütünlüğü içinde tanımlamaktır. Dördüncü bölüm, bilgi felsefesinin dört temel sorusuna ayrılmıştır. Bilgi felsefesinin ilk ve öncelikli problemi, doğru bilginin imkânı sorunsalıdır. Bu problem, dogmatik ve kuşkucular açısından ele alınarak örneklenmektedir. Beşinci bölümde bilgi felsefesi, felsefe tarihinde ortaya çıkan akımlar açısından ele alınarak genel kavram, varsayım ve görüşleriyle açıklanmaktadır. Son bölüm ise, diğer bölümlerin bilgi felsefesine sistematik yaklaşımından farklı olarak, felsefe tarihinde bilgi felsefesiyle uğraşanların kronolojik sırayla anlatımıdır. Bilgi felsefesinde önemli görüşlere sahip filozofları ayrıntılı olarak ele almanın yanı sıra onların eserlerinden alınan orijinal metinlerde bu bölüme ayrıcalık katmaktadır. Son bölümün diğer bölümlere göre uzun olmasının nedeni, felsefe tarihinde bilgi felsefesiyle uğraşan filozofların çok olmasıdır.

Prof. Çüçen'in derslerinde kullandığı notlarını felsefe tarihi boyunca konuyla ilgili yazılmış başlıca metinlerden seçilmiş orijinal okuma parçalarıyla bir araya getirerek hazırlanmış olduğu çalışması, öncelikle üniversitelerin felsefe bölümlerinde okuyan öğrenciler tarafından yararlanılabilecek bir temel kaynak olarak Türkçe'de yayımlanmış ilk ders kitabı olma özelliğine sahip. Öğrenciler için olduğu kadar her yaşta felsefeyle

ilgilenen okuyucular için de bir başvuru kitabı olacak bu çalışmada, bilgi felsefesi disiplini sistematik ve tarihsel olmak üzere iki eksenle tanıtılmakta. Sistematik bölümde disiplinin temel kavram ve problemleri ve bu problemlere felsefe tarihinde önerilmiş belli başlı çözümler açıklanmakta. Tarihsel bölümde ise bilgi felsefesinin tarihçesi filozoflar ve çağlara göre kronolojik bir sırayla özetlenmekte. Her bölümün arkasına eklenmiş okuma parçalarıysa orijinal metinlerden seçilmiş kısa metinleri okuyucunun kendi gözüyle incelemesi imkanını sunmakta.

Bilgi Felsefesi'nin Türkçe felsefe literatürünü zenginleştirme yolunda atılmış samimi bir adım olduğunu ve bu minvalde mevcut bir boşluğu dolduracağını düşünüyoruz.

Musin Yılmaz